рекомендацій щодо роботи з дітьми та сім'ями у складних життєвих обставинах; підвищення рівня знань спеціалістів за такими напрямами: види соціальних послуг та допомоги, які надаються сім'ям; забезпечення юридичної підтримки сім'ї; методики мотивації клієнтів до зміни життєвих обставин; ведення та оформлення документації по роботі з сім'ями; налагодження взаємодії всіх суб'єктів соціальної роботи з сім'ями; проведення заходів з підвищенні кваліфікації спеціалістів: тренінги, семінари, обмін практичним досвідом.

О.С.Кулінченко,
НПУ імені М.П.Драгоманова

УДК 37.035–053.6

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація

У статті розкриваються особливості інноваційної технологізації студентського самоврядування як оптимальної умови соціальної активності студентів. Розкрито чинники впливу на формування соціальної активності через новітні методи та форми роботи студентського самоврядування.

Ключові слова: студентське самоврядування, соціальна активність, технології діяльності студентського самоврядування, соціально-педагогічні умови.

Аннотация

В статье раскрываются особенности инновационных технологий студенческого самоуправления как оптимального условия социальной активности студентов. Раскрыты факторы влияния на формирование социальной активности через новейшие методы и формы работы студенческого самоуправления.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, социальная активность, технологии деятельности студенческого самоуправления, социально-педагогические условия.

Annotation

In the article the features of innovative technologies of student self-government open up as an optimal condition of social activity of students. The factors of influence are exposed on forming of social activity through the newest methods and forms of work of student self-government.

Keywords: student self-government, social activity, technologies of activity of student self-government, socially-pedagogical terms.

Будь-яка педагогічна технологія в умовах вільної реалізації починала діяти лише за умови її адаптації до особистості, до конкретних реалій соціально-виховної діяльності. Враховуючи завдання нашого дослідження, ми зупинилися на особистісно – орієнтовних технологіях формування соціальної активності особистості.

Тому метою нашої статті є розкриття особливостей інноваційної технологізації студентського самоврядування як оптимальної умови соціальної активності студентів.

Вивчення низки наукових праць (О.Бондаревська, Р.Вайнола, Г.Мухамедзянова, В.Тернопільська та ін.) дозволило зробити певну класифікацію інноваційних технологій:

1. За визначенням сфери, в якій здійснюється інноваційна діяльність - мета, зміст виховання, технології і методи, організаційні форми соціально – виховної роботи тощо.

2. За способом появи і процесом розгортання інновацій – систематичні, планомірні, стихійні.

3. За характером походження – зовнішні і внутрішні.

4. За глибиною і шириною реалізації інновації – масове, істотнє перетворення, а також часткові модифікації, пов'язані з вдосконаленням відомою раціоналізацією.

5. За ознаками масштабності – окремі (локальні, одноразові), модульні, системні (охоплюють всі сфери виховного процесу).

Відповідно до мети нашого дослідження дослідно-експериментальна робота була спрямована на впровадження і перевірку ефективності соціально-педагогічних умов, технологій і форм, спрямованих на формування соціальної активності. З цією метою необхідно було:

- виявити можливості соціально – виховного процесу ВНЗ для реалізації педагогічних умов організації студентського самоврядування як педагогічного засобу формування соціальної активності;
- визначити структуру й основні напрями студентського самоврядування, які відображають різні сфери діяльності студентів у період їх навчання у ВНЗ за ОКР «бакалавр»;
- апробувати на практиці розроблені нами педагогічні умови і технології формування соціальної активності особистості в структурі діяльності студентського самоврядування;
- визначити шляхи і технології впровадження у соціально – виховний процес ВНЗ процесу формування соціальної активності студентів;
- виявити доступні й ефективні способи моніторингу процесу формування соціальної активності в структурі діяльності студентського самоврядування.

Такий підхід (за О.Колмогоровою) дозволяє нам сформувати, крім раніше визначених критеріїв сформованості соціальної активності студентів, особистісні якості, які підтверджують ефективність і доцільність включення студентів до активної діяльності в органах студентського самоврядування:

1) позитивне ставлення до діяльності в студентському самоврядуванні (позитивне ставлення до процесу, до результату і до умов діяльності);

2) готовність до самостійної діяльності (потреба діяти самостійно, здатність діяти самостійно і прийняття самостійності дій);

3) організаторські здібності (уміння визначити мету, планувати і вирішувати справи, зацікавлювати й організовувати інших до діяльності);

4) комунікабельність як постійна готовність взаємодіяти з іншими людьми (уміння переконувати, пояснювати, відстоювати свою точку зору, приймати позицію інших).

Включаючи студентів у різноаспектну соціально значущу діяльність у ВНЗ, ми прагнули допомогти їм оволодіти відповідними знаннями, практичними уміннями і навичками роботи з різними людьми. При цьому формування соціальної активності студентів ми пов'язували з мотиваційно-оцінюючим фактором у соціально-виховному процесі. Всі фактори і мотиви поділялися на зовнішні і внутрішні. До зовнішніх факторів і мотивів можна відносити:

- суспільні і психолого-педагогічні вимоги до спеціаліста з вищою освітою у певній галузі;
- вимоги до професійної підготовки студентів різних спеціальностей;
- включення студентів у навчальну на соціально значущу діяльність;
- стимулювання навчальної та соціально значущої діяльності.

Внутрішні фактори і мотиви пов'язані з особистістю студента, вони включають:

- усвідомлення і прийняття мети формування соціальної активності засобами студентського самоврядування;
- наявність пізнавальних потреб і установок;
- наявність цілеспрямованих інтересів та орієнтирів соціальної активності;
- сприйняття студентського самоврядування як оптимального і доступного механізму, що впливає на якість формування соціальної активності.

Окреслена мета, завдання, зовнішні та внутрішні фактори впливу на особистість студента диктували нам необхідність реалізації певних умов. Першою такою педагогічною умовою є *необхідність організації студентського самоврядування*, яке відображає різноаспектні сфери життя студентів у ВНЗ в період навчання.

Реалізація даної умови забезпечує виконання суспільних вимог двох рівнів: перше – це соціальне замовлення суспільства, яке потребує фахівців, які уміють організовувати різні процеси й управляти ними. Такими якостями, на нашу думку, студенти можуть оволодіти у процесі активної діяльності в різних відділах (чи клубах) студентського самоврядування; друге – потреба вищої школи у зміні життєдіяльності студентів, щоб вони могли вибудовувати своє життя власними силами, задовольняючи свої потреби й інтереси, і завдяки цьому досягати поставлених цілей.

Повноцінне формування соціальної активності особистості студента неможливе без правильної, цілеспрямованої організації діяльності студентів: «Слід спрямувати соціальну активність студентської молоді у творче русло, створити умови, щоб кожна особистість розкрила себе, реалізувала свою індивідуальність, інтелектуальну спроможність, ініціативність, самостійність, здатність генерувати нові ідеї, відкритість всьому новому, динамізм саморозвитку і самовдосконалення, використовувати науковий потенціал з урахуванням конкретних обставин і ситуацій. Це спонукало нас до пошуків шляхів і технологій, завдяки яким можна було б здійснювати інтеріоризацію знань, цінностей, щоб відбувся перехід із зовнішнього у внутрішній світ кожної молодої людини, яка (за Н.Шафігулліною), представляє собою особистісну композицію соціально – ціннісних відносин» [10, с.12]. Така позиція науковця дозволяє говорити про соціальну орієнтованість умов, технологій і методик, а відтак – і про неї як про фактор життєдіяльності, активної життєдіяльності.

Без сумніву, якісно новий рівень вимог до демократичної, соціально – активної і соціально – орієнтованої особистості потребував якісного перетворення функціонального змісту виховної системи. Виходячи із цього соціально – педагогічним інструментом формування соціальної активності у вищій школі сьогодні може стати студентське самоврядування, яке має свої відділи, клуби, школи, факультети, творчі групи.

У процесі формування соціальної активності студентів саме завдяки функціонуванню різних структур можуть використовуватись такі напрямки соціально – виховної роботи, які викликають у студентів потребу й інтерес брати участь підготовці і проведенні різних простих, складних і багатоаспектних заходів.

До таких напрямків можна віднести:

- суспільно – громадську діяльність;
- науково – дослідницьку діяльність;
- участь в суспільно – корисних і трудових справах;
- фізкультурно-оздоровчу діяльність;
- художньо – творчу діяльність;
- участь в діяльності органів студентського самоврядування;
- виконання різноманітних разових і постійних доручень.

Ефективними умовами формування соціальної активності студентів ми вважаємо використання багатоаспектних за змістом і формами інноваційних технологій.

Аналіз форм і методів роботи студентського самоуправління дозволив виявити такі тенденції: по-перше, у студентському і педагогічних колективах формувався стабільний інтерес до реалізації ідеї особистісно-орієнтовного виховання; по – друге, розгорнувся пошук способів реалізації цієї ідеї; по - третє, пошук вівся як шляхом «спроб і помилок», так і шляхом використання наукової інформації у сфері соціального виховання студентів.

Під час проведення нашого дослідження на основі положень соціально-педагогічної науки і апробованої практики були відібрані й адаптовані до умов студентського самоврядування у ВНЗ соціально – педагогічні технології, адекватні вимогам особистісно-орієнтованого підходу до процесу формування соціальної активності студентів: соціальні проекти, рольові і ділові ігри, кейс-метод, семінар-модерація, ситуативні методики, методика успіху педагогіки співробітництва.

Варто зазначити, що методика в загальному розумінні є сукупністю методів, способів, засобів, правил і послідовності їх застосування в реалізації конкретного соціального завдання з метою досягнення максимальних результатів. Методика може лягти в основу технологізації певного процесу, виступаючи її складовою.

Методика формування соціальної активності відноситься до груп методик, які розкривають "послідовність і особливості реалізації сукупності методів і засобів, спрямованих на досягнення конкретної мети" [6, с. 21] і водночас є певною мікротехнологією, яка включає: алгоритм, інструкцію, управління змістом і послідовністю дій для отримання локального результату.

Методика формування соціальної активності студентів ВНЗ представляє послідовність і особливості реалізації методів, засобів, форм і напрямів соціально – виховної діяльності в структурі студентського самоврядування. Запропоновані методики визначаються "педагогічними факторами (об'єктивними і суб'єктивними) і відображають якісні зміни основного параметру – рівень соціальної активності" [10, с. 10].

Якщо говорити про організаційні форми роботи з формування соціальної активності студентів ВНЗ, то слід враховувати, що оволодіння студентами соціальним досвідом відбувається завдяки їх включенню у різні види діяльності. Тому у процесі формування соціальної активності передбачається врахування індивідуальних особливостей студента, ефективної організації поза навчальної діяльності, що буде сприяти успішному поєднанню індивідуальної, групової і масових форм виховання.

Спираючись на дослідження А. Мудрика [5], Ж. Петрочко [7] та інших науковців про соціальне виховання і створених умов для самореалізації людини у виховних інституціях, ми вважали за доцільне визначити в методиці формування соціальної активності студентів ВНЗ чотири етапи організації поза навчальної діяльності:

1) інформаційно – пізнавальний;
2) визначення напрямів студентського самоврядування;
3) організація оволодіння соціального досвіду;
4) надання індивідуальної допомоги.

Як результат реалізації означених етапів студент повинен:

- володіти мінімально – необхідним і максимально – можливим обсягом знань, які можуть забезпечувати його адаптацію в новому поза навчальному середовищі й успішну реалізацію особистісних цілей;

- мати сформовані інтелектуальні навички, які дають змогу самостійно приймати рішення в ситуації соціально – значущого вибору і нести відповідальність за результат;
- володіти основними способами і навичками у різних видах діяльності, необхідних для формування соціальної активності і виконання поставлених перед ним завдань;
- володіти особистісними якостями, які дозволяють студенту продуктивно реалізувати свою мету, яка співвідноситься з цілями і потребами соціуму, громади, суспільства в цілому;
- володіти різними життєвими ресурсами, які забезпечують життєдіяльність, саморозвиток і самореалізацію конкретної людини всупереч наявним труднощам, усувати їх і проявляти при цьому соціально – прийнятну поведінку.

Інформаційно-пізнавальний етап формування соціальної активності сприяє найбільш повноцінному розгортанню процесу у плані розвитку тих показників (якостей), що забезпечують аспект пізнавального критерію: осмислення цілей, і шляхів дослідження, знання особистих потреб та інтересів, особливості поведінки в різних життєвих ситуаціях; ціннісні судження щодо знань, самостійності дій і рішень; уміння використовувати набутті знання в повсякденному житті, уміння аналізувати соціальну дійсність і потреби для життєвого успіху, уміння відрізняти цілі – результати і тимчасові цілі – засоби.

Без сумніву, означені проблеми пізнавального етапу потребували здійснення соціального навчання, яке є свого роду інформаційно-пізнавальним завданням. Соціальне навчання студентів включає теоретичну і практичну їх підготовку до самостійного засвоєння, накопичення і вдосконалення соціального досвіду і може здійснюватись шляхом просвітницької роботи. При цьому використовувались такі методи, які сприяли формуванню свідомості (понять, поглядів, установок, суджень, оцінок, тощо): роз'яснення, лекція, дискусія, диспут.

Розширення пізнавального поля для студентів здійснювалось через створення школи лідера, збірного факультету «Що в житті залежить від мене», соціально – педагогічний тренінг професійно – особистісного самовизначення, конкурсу між студентами різних курсів «Незвичайні історії звичайних людей», «Моє життєве кредо», на якому кожен студент по – своєму презентував основну ідею. Але всі зазначенні форми дозволили завдяки методу спостереження виявити у студентів наявні якості, зорієнтувати їх на цілеспрямовану і систематичну роботу у студентському самоврядуванні, де вони могли протягом двох – трьох років реалізувати свої ціннісні потреби, їх особистісні інтереси, усвідомити себе об'єктом життєдіяльності і проявити відповідну соціальну активність.

Досить ефективним виявилося використання рольових ігор, які мають свої правила, в яких відтворюються конкретні відносини між студентами. Гра полегшує оволодіння знаннями й уміннями, сприяє їх актуалізації, тому вона

виступає як засіб психологічного і соціально-педагогічного впливу на особистість. Вона розвиває уміння орієнтуватися в реальних життєвих ситуаціях, формуючи психологічну стійкість і знімаючи рівень тривожності. Водночас гра формує активне ставлення до життя і цілеспрямованість при досягненні поставленої мети [4].

Дана педагогічна методика технологічно забезпечує: формування поля «емоційного зараження» що активізує прояв емоційних переживань; концентрацію уваги студентів на соціальному значенні подій, усвідомлення соціально – значущої цінності власної діяльності; формування взаємодії студентів та їх вплив на об'єкти дійсності. Означена методика використовувалась нами у процесі підготовки проведення круглих столів, розробки проектів, обговорення студентських ініціатив, само атестації роботи відділів чи клубів.

Розглядаючи третій етап, який передбачає організацію оволодіння студентом соціальним досвідом, ми поставили ще одне завдання: посилити оволодіння соціальним досвідом на основі розвитку показників світоглядного критерію. Даний критерій передбачає наявність повноти єдності знань і цінностей, інтелекту і емоцій, світобачення і сумнівів, суспільно – значущого особистісного, традиційного і творчого мислення [6]. Тобто, він є обов'язковим структурним компонентом особистості, який відображає уявлення особи по світ і своє місце в ньому.

Зважаючи на той факт, що найбільш активне включення студентів у різні форми соціально – виховної роботи відбувається на другому і третьому роках навчання, коли вони уже усвідомлюють свій вибір, ми пропонували їм різні організаційні форми у структур студентського самоврядування: відділ захисту прав студентів, наукове товариство, прес – центр, волонтерська діяльність, школа вожатської майстерності, клуб молодіжних лідерів, клуб туризму «Меридіан», клуб «Світ у світлинах».

Звичайно, вибір тем і форм роботи засвідчує готовність студента презентувати ідеї і результати їх реалізації, уміння їх захищати в дискусіях. Що у свою чергу, дозволяє оцінювати їх усвідомлену позицію, світоглядний рівень у соціально – значущій діяльності, структурі самоврядування.

Таким чином, такий підхід дозволяє зробити висновки, що студентське самоврядування розширює горизонт багатогранної діяльності, проте участь студентів у різних структурах самоврядування наповнює їх новим змістом і багатоаспектними видами діяльності.

Література

1. Карпова І. Г. Студентське самоврядування як одна з соціально-педагогічних умов розвитку творчо обдарованої студентської молоді // Вища школа: проблеми і пошук (філософія, культура, політика, методика). — Чернігів, 2007. — С.21–25.
2. Колмогорова, О. А. Студенческое самоуправление в вузе как средство профессионального становления личности специалиста : диссертация ... кандидата

педагогических наук : 13.00.08 / Колмогорова Ольга Анатольевна; [Магнитог. гос. ун-т]. - Магнитогорск, 2007. - 182 с.

3. Майстренко С. В. Студентське самоврядування — перший крок до формування еліти нації // Вісник. — Черкаси, 2007. — Вип.112: Сер.: Педагогічні науки. — С.117–120.
4. Мардахаев Л.В. Методика и технология работы социального педагога. – М.: Гардарики, 2003. – 269 с.
5. Мудрик А.В. Социальная педагогика: Учебник для студ. высш. пед. учеб. завед. - 2-е изд., исправ. и доп - М.: Академия, 2000. - 192 с.
6. Особливості використання ігрових технік в соціальній вуличній роботі: Метод. рекомендації / [НПУ ім. М.П. Драгоманова]; Ліга соціальних працівників. Соціальна служба для молоді; Відповідальний за вип. А.Й. Капська., 2001. - 48 с.
7. Петрочко Ж.В. Професійна підготовка соціальних працівників до роботи (з досвіду роботи) / Ж.В. Петрочко, Т.М. Кондрашевська; Ліга соціальних працівників м. Києва. Соц. служба для молоді м. Києва. - Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. - 48 с.
8. Плотніков П. В. Студентське самоврядування — організаційно-педагогічна основа соціальної активності та прискорення соціалізації особистості // Сборник научных трудов. — Донецк. - 2003. — Т.4: Сер.: Государственное управление, вып.19: Социально-гуманитарные проблемы менеджмента. — С.363–372.
9. Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору. – Луганськ: Альма Матер, 2003. – 306 с.
10. Шафигуллина Н. Т. Развитие форм организации студенческого самоуправления в педагогическом вузе: автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Казан. гос. пед. ун-т. - Казань, 2005. – 19.